ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ТАЪЛИМ,
ФАН ВА ИННОВАЦИЯЛАР ВАЗИРЛИГИ

МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ
ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ

ИЖТИМОИЙ ФАНЛАР ФАКУЛЬТЕТИ

УМУМИЙ ПСИХОЛОГИЯ КАФЕДРАСИ
ИЖТИМОИЙ ПСИХОЛОГИЯ КАФЕДРАСИ

ШАХС ВА ЖАМИЯТ:
ЗАМОНАВИЙ ЧАҚИРУВЛАР

**Профессор Эргаш Ғозиевич Ғозиев хотирасига бағишланган
халқаро ҳамкорлар иштирокидаги
Иккинчи Республика илмий-амалий
конференцияси материаллари**

15 март 2023 йил

Тошкент
«Ma’rifat»
2023

МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ, НАУКИ И ИННОВАЦИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ УЗБЕКИСТАНА ИМЕНИ МИРЗО УЛУГБЕКА

ФАКУЛЬТЕТ СОЦИАЛЬНЫХ НАУК

КАФЕДРА ОБЩЕЙ ПСИХОЛОГИИ
КАФЕДРА СОЦИАЛЬНОЙ ПСИХОЛОГИИ

ЛИЧНОСТЬ И ОБЩЕСТВО: ВЫЗОВЫ СОВРЕМЕННОСТИ

Материалы Второй Республиканской научно-практической конференции с международным участием, посвященной памяти профессора Эргаша Газиевича Газиева

15 марта 2023 года

Тошкент
«Ma’rifat»
2023

УЎК: 159.923(082)
КБК: 88.37я43
Ш 32

Масъул муҳаррирлар:

Ўзбекистон Миллий университети профессори, психология фанлари доктори Д.Г.Мухамедова
Ўзбекистон Миллий университети доценти, психология фанлари доктори У.Б.Шамсиев
Ўзбекистон Миллий университети доценти, психология фанлари доктори М.Х.Карамян
Ўзбекистон Миллий университети доценти, психология фанлари доктори Н.М.Муллабаева

Муҳаррирлар:

Ўзбекистон Миллий университети доценти, психология фанлари доктори Н.М.Далимова
Ўзбекистон Миллий университети ўқитувчиси М.И.Гаффорова
Ўзбекистон Миллий университети ўқитувчиси Г.А.Усманалиева
Ўзбекистон Миллий университети ўқитувчиси М.А.Ибрагимов
Ўзбекистон Миллий университети ўқитувчиси Л.М.Махкамова

Шахс ва жамият: замонавий чақирувлар: Халқаро ҳамкорлар иштирокидаги Республика илмий-амалий конференцияси материаллари (15-март 2023 й., Тошкент ш.) / Масъул муҳаррирлар: Д.Г.Мухамедова, У.Б.Шамсиев, М.Х.Карамян, Н.М.Муллабаева масъул таҳрири остида. – Т.: «Ma’rifat», 2023. 430 б.

Конференция материаллари тўпламида олимлар, ўқитувчилар ва талабаларнинг шахс психологияси, ривожланиш психологияси, ижтимоий психология ва таълим психологияси соҳасидаги назарий, тадқиқотчилик ҳамда амалий фаолияти натижалари келтирилган. Материаллар муаллиф таҳрири асосида чоп этилган. Мақолаларнинг мазмуни ва ишончлилиги учун муаллифлар жавобгардир.

Тўплам мутахассислар, илмий ва педагогик ходимлар, талабалар, шунингдек, барча шахс психологияси муаммосига қизиқувчилар учун мўлжалланган.

Личность и общество: вызовы современности: материалы Республиканской научно-практической конференции с международным участием (15 марта 2023 г., г.Ташкент)/ Отв.ред. Д.Г.Мухамедова, У.Б.Шамсиев, М.Х.Карамян, Н.М.Муллабаева. – Т.: «Ma’rifat», 2023. 430 с.

В сборнике материалов конференции представлены результаты теоретической, исследовательской, прикладной деятельности ученых, преподавателей и студентов в сфере психологии личности, психологии развития, социальной психологии и психологии образования. Материалы публикуются в авторской редакции. За содержание и достоверность статей ответственность несут авторы.

Сборник предназначен для специалистов, научных и педагогических работников, студентов, также всех тех, кто интересуется вопросами психологии личности.

ISBN: 978-9943-9313-3-6

© “Ma’rifat” нашриёти, Тошкент, 2023 й.

МУҚАДДИМА

Шахс фаоллигининг манбаи –
унинг турли ижтимоий институтларга кириши
ҳамда ўзини ва дунёни англаши натижасида
шаклланадиган қадриятларидир.

Эргаш Ғозиевич Ғозиев

Замонавий психология динамик ижтимоий-иқтисодий ва ижтимоий-маданий ўзгаришлар шароитида фан ҳамда амалий йўналтирилган билим соҳаси сифатида жадал ривожланмоқда. Психологиянинг диққат маркази - ноаниқлик шароитида шахснинг фаоллиги, унинг кўпқиррали дунёда ривожланиши ва ўзини ўзи ривожлантириш имкониятларига қаратилган.

Худди шу каби ва бошқа кўплаб илмий-тадқиқотчилик ҳамда илмий-амалий масалалар доимо профессор Эргаш Ғозиевич Ғозиевнинг диққат марказида бўлиб келган, ушбу «Шахс ва жамият: замонавий чақирувлар» мавзусидаги халқаро ҳамкорлар иштирокидаги иккинчи Республика илмий-амалий конференцияси унинг ёрқин хотирасига бағишланади.

Таниқли олим, педагог, психология фани ташкилотчиси Эргаш Ғозиевич Ғозиевнинг ўзига хос хусусиятлари, бу доимий ижодий изланиш ва ўз маҳоратини мунтазам ошириб бориш эди. Энциклопедик олимлик, табиий-илмий, техник ва ижтимоий муаммоларни тизимли тушуниш иқтидори, энг муҳим тадқиқот масалаларини илгари сура олиш қобилияти устозга хос хусусиятлардан эди.

Эргаш Ғозиевич Ғозиев Ўзбекистонда назарий, экспериментал ва амалий психология соҳасида фундаментал ва амалий ишланмалар яратишга салмоқли ҳисса қўшган. У Ўзбекистонда бир қанча психолог авлоднинг касбий дунёқараши ва илмий психологик тафаккурининг шаклланишига таъсир кўрсатди.

Муболағасиз айтиш мумкинки, нафақат мамлакатимизнинг психологик, балки илмий жамоатчилигида Э.Ғ.Ғозиевни шахсан ёки китоблари, дарсликлари ва илмий нашрлари орқали танимайдиган одамни топиш қийин.

«Шахс ва жамият: замонавий чақирувлар» мавзусидаги республика илмий-амалий конференцияси материаллари тўплами замонавий жамиятдаги ижтимоий-маданий ўзгаришлар нуқтаи назаридан шахс фаолияти тўғрисидаги саволларга жавоб топиш, назарий ва амалий тадқиқотлар натижаларини тақдим этиш ҳамда уларнинг янги йўналишларини белгилаш каби масалаларни ўзида мужассамлаштирган. Конференция мавзуси психологиянинг энг долзарб муаммоларини муҳокама қилиш имконини беради.

«Шахс психологияси: ҳозирги замон чақирувлари» шўъбасига киритилган мақолалар келажакда шахс фаолиятининг ўзига хос

хусусиятларини инобатга олган ҳолда психология фанини лойиҳалаш истиқболларини очиб беради.

«Шахс ривожланиш психологияси» шўъбаси доирасида муаллифлар шахсни шакллантириш масалаларини муҳокама қилсалар, *«Шахс социомаданий ва таълим контекстида»* шўъбаси эса, конференция иштирокчиларининг глобал дунёда шахсни шакллантириш, унинг ривожланишига психосоциал омилларнинг таъсири билан боғлиқ турли қизиқишларини акс эттиради. Ушбу шўъба материалларида таълим тизимининг барча босқичларида психологик билимларни инобатга олиш муҳимлиги ва унинг ҳозирги замон тенденциялари акс этган.

«Глобал дунёда шахс саломатлиги ва психологик фаровонлиги» шўъбасига киритилган материалларнинг мазмуни замонавий психология фани учун шахснинг саломатлиги ҳамда психологик барқарорлиги масалалари долзарб эканлигини яққол кўрсатиб турибди.

«Шахс: психосоциал ёндашув ва психологик амалиёт» шўъбаси замонавий инсон ҳаётининг турли жабҳаларида психологик хизмат кўрсатишда қўлланиладиган психологик билимларни тадқиқ этиш масалаларига бағишланган.

Биз ушбу тўпламни қизиқарли ва мазмунли чиқишида ўз материаллари билан иштирок этган барчадан миннатдормиз. Айнан турли мамлакатлар олимлари томонидан психология фанининг долзарб муаммоларини ҳамкорликда муҳокама қилиниши ва Эргаш Ғозиевич Ғозиевнинг шогирдлари ҳамда ҳамкасбларининг Ўзбекистонда психологияни ривожлантириш борасида олиб бораётган фаолияти таниқли олим ва педагогнинг ёрқин хотирасини сақлаш учун манба ҳисобланади.

Бундан кейин ҳам психология фани ва амалиётининг ривожланишидаги самарали ҳамкорлик давом эттишига умид қиламиз.

Конференция ташкилий қўмитаси
Ўзбекистон Миллий университети Умумий психология кафедраси
Ўзбекистон Миллий университети Ижтимоий психология кафедраси

тафаккурининг ўсиши» номли монография, мақолалари ва илмий-услубий ишларида ўз аксини топди.

Э.Ғозиевнинг тафаккур муаммосига бағишланган алоҳида қўлланмаси «Тафаккур психологияси» (1992) бўлиб, у илк бора ўзбек тилида тафаккур муаммосига атрофлича эътибор қаратилган илмий-ўқув адабиёт деб баҳолаш мумкин. Олим мазкур асарида тафаккур муаммосининг жаҳон психологиясидаги ҳолати, тафаккур предметига доир илмий таърифлар, тафаккур психологиясининг тузилмаси батафсил ёритилган. Ўз навбатида мазкур қўлланма Республикадаги Психология таълим йўналиши талабалари учун ўқув адабиёти сифатида тафаккур муаммосини ўқитишда фойдаланиб келинмоқда. Бугунги кунда Ўзбекистонда тафаккур муаммосига бағишланаётган тадқиқот ишлари профессор Э.Ғ.Ғозиевнинг тафаккр муаммосига бағишланган илмий меросининг давоми ҳисобланади.

Apperception of the Future in Conditions of Social Uncertainty

Kyrychenko V.
Zhytomyr Ivan Franko State University, Ukraine

In the modern information society, a person lives in conditions of constant stress, which is associated with various stressogenic factors that can increase and, as a result, destabilize the individual's activity in the social environment. Knowledge about the world, and especially about the dangers it hides behind it, destabilizes a person's personal space. Interpersonal stressors include those spheres of social activity within which an adult is: financial stress, interpersonal stress, family stress, social stress, environmental stress, work stress.

The most traumatic are the stressors of the future, which force a person to constantly prepare for events that may happen in his life. Anxieties and future setbacks, which can be both real and imagined, can be more stressful than actual physical danger. The fear of old age or death can eliminate joy from current events, distort the life perspective, and form a perception of the inevitability of tragedy, trouble, and failure in any life context.

It is important to understand that the future in terms of culture is as clear as the past, human consciousness can very quickly reconstruct it based on episodes of the life of predecessors. To some extent, human life is an attempt to repeat the life path of predecessors (there is also the pressure of «previous generations» and an attempt to «recreate» what was). Culturologist P. Vaughn considers the future, which has not yet arrived, to be the main stressful factor in the life of an individual [1]. Constant stress with a gradual transition to distress will occur in the situation of searching for possible alternatives for future development. It is difficult for a person to imagine what will not happen and it is even more difficult to prepare for what is difficult to imagine as a possible reality. Any tests and predictions are a methodical and gradual way to drive yourself into a dead end. More dangerous

than the bleak and tragic future itself is that which we cannot yet imagine, which we cannot reconstruct on the basis of standard parameters of culture, for which it is impossible to prepare, and preparations for possible combinations of development are increasingly exhausting and depressing. The more unstable the cultural conditions are, the less integral is the apperception of the past.

The general goal of the informational and ideological confrontation in the conditions of a hybrid war is to discredit the values of the enemy and discourage people in the future. The information and psychological attacks of the enemy are designed to create a state of anxiety (generalized anxiety about the future), which arises due to the impossibility of apperception of the future. For the most part, such activities in the information space are carried out with the aim of catastrophizing the future.

This leads to panic, depression and anxiety disorders. The basis of the internal locus of control is a person's awareness of the ability to control any situations that arise in the foreseeable future.

The situational mobilization of human resources at the physiological and cognitive-emotional level is suppressed over time, war fatigue develops [2]. Over time, the emotional reaction to the events of the war is suppressed; the main emotions that are associated with future events have a negative color. The main informational sources of uncertainty are the implication of options for the future, insufficient understanding of one's own behavior in conditions of an unstable future, and limited access to information.

One of the components of the apperception of the future is information resources that help a person to construct reality in the near and far perspective. According to the results of the survey, Ukrainians perceive the future positively, even in conditions of war. The subjects were found to have an external locus of control and a tendency to rely on themselves in solving life tasks. The main information resources used by the researched for a positive apperception of the future are sources that distribute not objective, but desired information. One of the factors that leads to the destabilization of the apperception of the future is the long-term lack of connection of the individual with the information space, which disappears after the long-term mass missile strikes on the critical infrastructure of Ukraine by Russia. Information and access to it is one of the basic needs of an individual to maintain a positive perception of objective reality and counteract the negative perception of the consequences of war.

Ukrainians need positive information reinforcement, which increases confidence in the future and their own ability to influence its course. This poses a danger of informational and psychological attacks by the enemy within the framework of hybrid warfare. The Ukrainian system of security and defense forces must develop an effective system of hybrid defense of the population against the influence of destructive and harmful content. The internal locus of control of the future is one of the indicators of the readiness of the population of Ukraine for a long-term confrontation on the information front, provided that an adequate

understanding of the problems and challenges faced by Ukrainians during the war and after victory is maintained.

Bibliography

1. Anderson E. C., Carleton N., Diefenbach M., Han P. K. J. The Relationship Between Uncertainty and Affect [Electronic resource]. Frontier Psychol., Sec. Theoretical and Philosophical Psychology. 12 November. 2019. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02504.
2. Wong P. T. Effective management of life stress: The resource congruence model. *Stress medicine*, 1993. Vol. 9. P. 51–60.

Psychological Features of Residents of Chernobyl Exclusion Zone

Lebedinskaya A.R.

Zhytomyr Ivan Franko State University, Ukraine

In the Chernobyl zone, the nuclear power plant is located and there are industrial facilities, pollinated by radioactive particles, which until now represent danger for humanity. Residents of the Chernobyl exclusion zone – self-settlers (resettlers) – people who returned for personal reasons and living in the Chernobyl zone. These are mostly inhabited people in the age of 75 to 87 years. Residents of the zone are often stigmatized as "black people", then there are people who survived the Chernobyl disaster, who have had a great influence of radiation, because of what should suffer their physical and mental health [4, p. 5].

Emotional experience is considered as Emotional experience is considered as "the internal activity of person to accept facts and life events, to establish meaningful correspondences between consciousness and being, to obtain meaningful permitted action. Thus, emotional experience is important in special critical life situations, when it is impossible to live as before and realize the internal needs of life (motives, drives, values)" [1, p. 51]. In this way, emotional experience is important in the faces of critical life situations, when it is impossible to live in the old way and realize the internal needs of life (motives, attitudes, values). Stress, disappointment, conflict and crisis are critical situations.

Our previous research has shown that the prevailing feelings of the inhabitants of the Chernobyl zone are fear and anxiety. To this day, residents associate the events in their territory with death, tragedy, desolation and loss of their home. In the structure of the personality, there was a narrowing of interests and a sense of alienation. And although self-settlers communicate with their relatives, most of them complained of feeling lonely. For such people, a common occurrence is the "victim syndrome", expressed in the idea that they deserve special treatment, special conditions and assistance.

ШАХС ВА ЖАМИЯТ:
ЗАМОНАВИЙ ЧАҚИРУВЛАР

Профессор Эргаш Ғозиевич Ғозиев хотирасига бағишланган халқаро ҳамкорлар иштирокидаги Иккинчи Республика илмий-амалий конференцияси материаллари

ЛИЧНОСТЬ И ОБЩЕСТВО:
ВЫЗОВЫ СОВРЕМЕННОСТИ

Материалы Второй Республиканской научно-практической конференции с международным участием, посвященной памяти профессора Эргаша Газиевича Газиева

Муҳаррир З.Н.Буранов

Босишга рухсат этилди 07.03.2023й. Бичими 60x84 $^{1}/_{8}$.
Босма табоғи 53,75. Шартли босма табоғи 53,75. Адади 100 нусха.
Баҳоси келишилган нархда.
“Ma’rifat” нашриёти. Тошкент, Салорбўйи кўчаси, 35А.
Ўзбекистон Миллий университети босмахонасида босилди.
Тошкент, Талабалар шаҳарчаси, ЎзМУ.